

TASVIRIY SAN'AT DARSLARIDA SAN'AT TERAPIYASINING AHAMIYATI

Yusupova Obidaxon Olimjon qizi

Andijon davlat pedagogika institute Tasviriy san'at va muhndislik

grafikasi yo'nalishi 2- kurs 202-guruh talabasi

E-mail: obidaxontuxtayeva@gmail.com

Annotatsiya: *Maqolamda asosan tasviriy san'at darslarida san'at terapiyasining o'rni va ahamiyati ilmiy jihatdan yoritilgan. San'at terapiyasining o'quvchilarning ruhiy holati, estetik tafakkuri va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishdagi ta'siri tahlil qilingan. Shuningdek, tasviriy faoliyat orqali stressni kamaytirish, emotsional barqarorlikni shakllantirish hamda yoshlarning ma'naviy dunyosini boyitish masalalariga alohida e'tibor qaratilgan.*

Kalit so'zlar: *san'at terapiyasi, tasviriy san'at, estetik tarbiya, ruhiy holat, ijodkorlik, pedagogika, emotsional rivojlanish, ijodiy faoliyat, terapiya, san'at ta'limi.*

Kirish: Bugungi kunda ta'lim tizimida yoshlarning nafaqat bilim olishi, balki ularning ruhiy va ma'naviy jihatdan sog'lom rivojlanishiga ham katta e'tibor qaratilmoqda. Shu jihatdan tasviriy san'at darslarida san'at terapiyasidan foydalanish muhim pedagogik va psixologik ahamiyat kasb etadi. San'at terapiyasi insonning ichki kechinmalari, his-tuyg'ulari va ruhiy holatini ijodiy faoliyat orqali ifodalashga yordam beruvchi samarali usullardan biridir.

Tasviriy san'at mashg'ulotlari o'quvchilarning ruhiy holatini barqarorlashtirish, stress va hissiy zo'rliqlarni kamaytirish hamda ularda ijobiy emotsional muhit yaratishda muhim vosita hisoblanadi. Ranglar bilan ishlash, tasvir yaratish va ijodiy fikrlash jarayoni inson ruhiyatiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi²⁸. Ayniqsa, maktab yoshidagi bolalarda tasviriy faoliyat orqali erkin fikrlash, o'z hissiyotlarini ifodalash va o'ziga bo'lgan ishonchni rivojlantirish mumkin.

San'at terapiyasi tasviriy san'at darslarining samaradorligini oshirish bilan birga, o'quvchilarning estetik didini shakllantirishda ham muhim o'rin tutadi. Tasviriy faoliyat orqali yoshlar borliqdagi go'zallikni his qilishni, tabiat va jamiyat hodisalariga estetik munosabat bildirishni o'rganadilar. Shu sababli san'at terapiyasi zamonaviy pedagogik texnologiyalarning muhim yo'nalishlaridan biri sifatida qaralmoqda.

Ilmiy tadqiqotlarda ham san'at terapiyasining tarbiyaviy va psixologik ahamiyatiga alohida e'tibor qaratilgan. M.S. Olimovich, I.X. Baxtiyorovich va Z.M. Shokirovnlarning ilmiy qarashlarida tasviriy san'at yoshlarning ijodiy tafakkurini rivojlantiruvchi hamda ularning estetik dunyoqarashini boyituvchi muhim vosita sifatida

1. ²⁸ Abdirasilov S.F. *Tasviriy san'at o'qitish metodikasi*. Toshkent, 2012.

baholanadi²⁹. Bu esa san'at terapiyasining ta'lim jarayonidagi ahamiyatini yanada oshiradi.

S.O. Mirzaevning ilmiy ishlarida esa ijodiy mashg'ulotlar, ko'rgazmalar va amaliy faoliyatlarning o'quvchilar ruhiy holatiga ijobiy ta'siri yoritilgan³⁰. Muallifning fikricha, ijodiy muhit o'quvchilarning san'atga bo'lgan qiziqishini oshirib, ularning bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etishga yordam beradi. Bugungi kunda san'at terapiyasi maktab ta'limida innovatsion yondashuv sifatida keng qo'llanilmoqda. Chunki tasviriy san'at orqali o'quvchilarning hissiy holatini nazorat qilish, ularning ichki dunyosini anglash hamda ma'naviy barkamolligini rivojlantirish mumkin. Shu bois tasviriy san'at darslarida san'at terapiyasining o'rnini ilmiy jihatdan o'rganish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Adabiyot tahlili va metodologiyasi: Tasviriy san'at darslarida san'at terapiyasining qo'llanilishi masalasi zamonaviy pedagogika va psixologiya fanlarida keng o'rganilayotgan yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, san'at terapiyasi o'quvchilarning emotsional holatini barqarorlashtirish, ichki kechinmalarini ifodalash hamda ijodiy salohiyatini rivojlantirishda samarali vosita sifatida qaraladi. Ayniqsa, tasviriy faoliyat orqali ruhiy zo'riqishni kamaytirish va psixologik muvozanatni ta'minlash masalalari ko'plab tadqiqotchilar tomonidan ilmiy asoslab berilgan³¹.

R. Abdirasilovning ilmiy qarashlarida tasviriy san'at o'quvchilarning hissiy-ruhiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi, ijodiy faoliyat esa shaxsning ichki dunyosini ochib beruvchi muhim vosita ekani ta'kidlanadi³². Muallifning fikricha, rasm chizish jarayonida o'quvchi o'z his-tuyg'ularini erkin ifoda etadi, bu esa uning psixologik yengillashuviga olib keladi.

Shuningdek, M.S. Olimovich, I.X. Baxtiyorovich va Z.M. Shokirovna tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda tasviriy san'atni o'qitish jarayonida o'quvchilarning ijodiy tafakkuri va estetik dunyoqarashi rivojlanishi ilmiy jihatdan asoslangan³³. Tadqiqotchilar san'at darslarida ijodiy topshiriqlar, mustaqil ishlar va ko'rgazmali faoliyatlarning ahamiyatini alohida ta'kidlaydilar. Bu jarayon san'at terapiyasi elementlarini qo'llash uchun qulay pedagogik muhit yaratadi.

S.O. Mirzaevning ilmiy ishlarida esa ijodiy mashg'ulotlar va ko'rgazmalar tashkil etish o'quvchilarning emotsional faolligini oshirishi hamda ularning ijtimoiy moslashuviga ijobiy ta'sir ko'rsatishi qayd etilgan³⁴. Muallif ijodiy faoliyatni tashkil

2. ²⁹ Olimovich, M. S., Baxtiyorovich, I. X., & Shokirovna, Z. M. (2020). *Problems of teaching fine arts and its history*. ACADEMICA: An International Multidisciplinary Research Journal, 10(4), 69.

3. ³⁰ Mirzaev, S. O. *Methodology for Organizing Exhibitions and Creative Activities in Primary Schools*. Galaxy International Interdisciplinary Research Journal, 13(12), 150–154.

4. ³¹ Abdirasilov S.F. *Tasviriy san'at o'qitish metodikasi*. Toshkent, 2012.

5. ³² Abdirasilov S.F. *Tasviriy san'at o'qitish metodikasi*. Toshkent, 2012.

6. ³³ Olimovich M.S., Baxtiyorovich I.X., Shokirovna Z.M. *Problems of Teaching Fine Arts and Its History*. ACADEMICA, 2020.

7. ³⁴ Mirzaev S.O. *Methodology for Organizing Exhibitions and Creative Activities in Primary Schools*. Galaxy International Interdisciplinary Research Journal, 2023.

etishda o'quvchilarning individual xususiyatlarini inobatga olish zarurligini ta'kidlaydi, bu esa san'at terapiyasining asosiy tamoyillaridan biri hisoblanadi.

Adabiyotlar tahlili natijasida tasviriy san'at darslarida san'at terapiyasini qo'llash o'quvchilarning nafaqat estetik didini, balki ularning ruhiy barqarorligini ham rivojlantirishi aniqlandi. Ranglar bilan ishlash, erkin rasm chizish va ijodiy tasvir yaratish jarayonlari o'quvchilarda stressni kamaytiradi, o'ziga ishonchni oshiradi va ijodiy fikrlashni rivojlantiradi.

Tadqiqot metodologiyasida tizimli yondashuv asos qilib olindi. Mazkur yondashuvga ko'ra, san'at terapiyasi pedagogik va psixologik jarayonlarning uzviy birligi sifatida qaraldi. Tadqiqot davomida qiyosiy tahlil, kuzatish va umumlashtirish metodlaridan foydalanildi. Tasviriy san'at mashg'ulotlarida san'at terapiyasining qo'llanilishi nazariy jihatdan o'rganilib, mavjud ilmiy manbalar asosida tahlil qilindi.

Shuningdek, tadqiqotda innovatsion pedagogik yondashuvlarga alohida e'tibor qaratildi. Interfaol metodlar, ijodiy topshiriqlar va amaliy mashg'ulotlar orqali san'at terapiyasini ta'lim jarayoniga integratsiya qilish imkoniyatlari o'rganildi. Bu esa o'quvchilarning dars jarayoniga faol jalb etilishi va ularning emotsional rivojlanishini ta'minlashga xizmat qiladi³⁵.

Natijada, tasviriy san'at darslarida san'at terapiyasining qo'llanilishi o'quvchilarning ruhiy salomatligi, ijodiy tafakkuri va estetik dunyoqarashini rivojlantirishda muhim pedagogik vosita ekanligi aniqlandi. Shu bilan birga, bu yondashuv ta'lim jarayonini insonparvarlashtirish va shaxsga yo'naltirilgan ta'limni rivojlantirishga xizmat qilishi ilmiy jihatdan asoslab berildi.

Muhokama va natija: Tasviriy san'at darslarida san'at terapiyasining qo'llanilishi bo'yicha olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, ijodiy faoliyat o'quvchilarning psixo-emotsional holatini yaxshilashda muhim rol o'ynaydi. Ayniqsa, ranglar bilan ishlash, erkin rasm chizish va tasvir yaratish jarayonlari bolalarda stressni kamaytirib, ichki hissiyotlarni ifodalash imkonini beradi³⁶. Bu esa san'at terapiyasining asosiy vazifasi — shaxsning ruhiy muvozanatini ta'minlash ekanligini tasdiqlaydi.

Muhokama jarayonida shuni kuzatish mumkinki, san'at terapiyasi elementlari qo'llanilgan darslarda o'quvchilarning faolligi va ijodiy motivatsiyasi sezilarli darajada oshadi. Bunda o'quvchilar nafaqat topshiriqni bajaradi, balki o'z his-tuyg'ularini tasvir orqali ifodalashga harakat qiladi. A. Malchiodi fikriga ko'ra, art-terapiya bolalarning ichki kechinmalarini xavfsiz shaklda ifodalashga yordam beruvchi samarali psixologik vositadir³⁷.

Shuningdek, C. Case va T. Dalley tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda san'at terapiyasi shaxsning emotsional barqarorligini oshirish, ijtimoiy moslashuvni yengillashtirish hamda o'ziga ishonchni mustahkamlashda muhim omil ekani

8. ³⁵ Olimovich M.S., Baxtiyorovich I.X., Shokirovna Z.M. *Problems of Teaching Fine Arts and Its History*. ACADEMICA, 2020.

9. ³⁶ Rubin, J. A. *Art Therapy: Theory and Practice*. New York: Brunner-Routledge, 2016.

10. ³⁷ Malchiodi, C. A. *The Art Therapy Sourcebook*. New York: McGraw-Hill, 2012.

ta'kidlanadi³⁸. Bu natijalar tasviriy san'at darslarida san'at terapiyasini qo'llash pedagogik jihatdan ham samarali ekanligini ko'rsatadi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, san'at terapiyasi elementlari qo'llanilgan ta'lim jarayonida quyidagi ijobiy o'zgarishlar kuzatiladi: o'quvchilarda emotsional barqarorlik oshadi, agressivlik va tashvish darajasi kamayadi, ijodiy fikrlash rivojlanadi hamda o'zini ifodalash ko'nikmalari shakllanadi. Bundan tashqari, guruhli ijodiy faoliyatlar orqali o'quvchilarning ijtimoiy muloqot ko'nikmalari ham yaxshilanadi³⁹.

Muhokama natijalariga ko'ra, san'at terapiyasi faqat psixologik yordam vositasi emas, balki ta'lim jarayonining muhim pedagogik elementi ham hisoblanadi. E. Kramerning ilmiy qarashlariga ko'ra, ijodiy jarayon o'zi terapevtik ta'sirga ega bo'lib, shaxsning ichki muvozanatini tiklashga yordam beradi⁴⁰.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari tasviriy san'at darslarida san'at terapiyasini qo'llash o'quvchilarning ruhiy salomatligi, ijodiy salohiyati va estetik tafakkurini rivojlantirishda samarali vosita ekanligini ko'rsatdi. Shu sababli ta'lim jarayoniga san'at terapiyasi elementlarini keng joriy etish dolzarb pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi.

Xulosa: Xulosa qilib aytganda, tasviriy san'at darslarida san'at terapiyasining qo'llanilishi o'quvchilarning ruhiy-emotsional holatini yaxshilash, stress va ichki zo'riqlashlarni kamaytirish hamda ijodiy salohiyatini rivojlantirishda muhim pedagogik ahamiyatga ega. San'at orqali o'quvchilar o'z his-tuyg'ularini erkin ifoda etadi, bu esa ularning psixologik barqarorligini mustahkamlaydi va o'ziga ishonchini oshiradi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, san'at terapiyasi elementlari qo'llanilgan tasviriy san'at darslari o'quvchilarning ijodiy fikrlashi, estetik didi va emotsional rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shuningdek, guruhli ijodiy faoliyatlar orqali ijtimoiy muloqot ko'nikmalari ham rivojlanadi. Umuman olganda, san'at terapiyasi zamonaviy ta'lim jarayonining samarali innovatsion yo'nalishlaridan biri bo'lib, uni tasviriy san'at darslariga keng joriy etish o'quvchilarning har tomonlama barkamol shaxs bo'lib shakllanishiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdirasilov S.F. *Tasviriy san'at o'qitish metodikasi*. Toshkent: O'qituvchi, 2012.
2. Malchiodi C.A. *The Art Therapy Sourcebook*. New York: McGraw-Hill, 2012.
3. Rubin J.A. *Art Therapy: Theory and Practice*. New York: Brunner-Routledge, 2016.
4. Case C., Dalley T. *The Handbook of Art Therapy*. London: Routledge, 2014.
5. Edwards D. *Art Therapy*. London: Sage Publications, 2014.
6. Kramer E. *Art as Therapy with Children*. New York: Schocken Books, 2000.
7. Olimovich M.S., Baxtiyorovich I.X., Shokirovna Z.M. *Problems of Teaching Fine Arts and Its History*. ACADEMICA, 2020.

11. ³⁸ Case, C., & Dalley, T. *The Handbook of Art Therapy*. London: Routledge, 2014.

12. ³⁹ Edwards, D. *Art Therapy*. London: Sage Publications, 2014.

13. ⁴⁰ Kramer, E. *Art as Therapy with Children*. New York: Schocken Books, 2000.

8. Mirzaev S.O. *Methodology for Organizing Exhibitions and Creative Activities in Primary Schools*. Galaxy International Journal, 2023.
9. Bakhtiyorovich, Ismonov Khurshidbek, and Ruziyev Nuriddin Mukhammadaliyevich. "Pairing, Their Own Aspects and Corresponding Methods of Work with Pairing in the Autocad Software." *International Journal on Orange Technologies* 3.12 (2021): 211-216.
10. qizi Abduraimova, Muazzamoy Abduqodir. "PERSPEKTIVA." *INTERNATIONAL CONFERENCES*. Vol. 1. No. 11. 2022.
11. Xurshidbek, Ismonov, Rustamov Umurzoq, and Abduraimova Muazzamoy. "MARKAZIY VA PARALLEL PROYEKSIYA ORTOGONAL PROYEKSIYALAR VA MODELNI KO 'RINISHLARI." *Educational Research in Universal Sciences* 1.4 (2022): 70-81.
12. Ismonov, Xurshidbek Baxtiyorovich, and Muazzamoy Abduqodir qizi Abduraimova. "ORTOGONAL PROYEKSIYALAR VA MODELNI KO 'RINISHLARI." *Educational Research in Universal Sciences* 1.3 (2022): 288-296.
13. Qizi, Abduraimova Muazzamoy Abduqodir. "PROJECTION AND AXONOMETRY."
14. "UMUM TA'LIM MAKTABLARDA CHIZMACHILIK FANINI O'QITISHNING HOZIR HOLATI." *Oriental Art and Culture*, Vol. 5, No. 6, 2024, pp. 65–69.
15. Khakimjanovch, I. M. A., & Abduqodirovna, A. M. Capabilities OF Computer Graphics. General Information About Graphic Programs. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 12(11), 114-117.
16. Mirzaev, S. O. Methodology for Organizing Exhibitions AND Creative Activities in Primary Schools. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 13(12), 150-154.
17. Ismonov, X. B., & Abduraimova, M. A. AUTOCAD DASTURIDA TUTASHMA BILAN ISHLASHNING MAQBUL USULLARI.
18. Ismonov, X., Rustamov, U., & Abduraimova, M. (2022). PERSPEKTIVA. PERSPEKTIV MASSHTABLAR. *Science and innovation*, 1(C6), 164-171.
19. Olimovich, M. S., Baxtiyorovich, I. X., & Shokirovna, Z. M. (2020). Problems of teaching fine arts and its history. *ACADEMICA: AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY RESEARCH JOURNAL* Учредители: Diva Enterprises Private Limited, 10(4), 69.
20. Mirzaev, S. O. Methodology for Organizing Exhibitions AND Creative Activities in Primary Schools. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 13(12), 150-154.
21. ОЛИМОВ, Л., МИРЗАЕВ, С., & ДАРМОНОВ, И. ТАСВИРИЙ САНЪАТ МУТАХАССИСЛИГИ ТАЛАБАЛАРИГА АДСОРБЦИЯ ҲОДИСАСИНИ ЎҚИТИШ. ИЛМИЙ ХАВАРНОМА. НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК Учредители: Андижанский государственный университет им. ЗМ Бабура, (3), 111-112.

22. Mirzayev, S. O. TASVIRIY SAN'AT DARSLARINI MAZMUNLI
TASHKIL ETISHDA SINFDAN VA MAKTABDAN TASHQARI ISHLAR
SAMARADORLIGINI OSHIRISH.

